

Pääkaupunkiseudun ateistit ry:n lausunto Opetushallituksen uskonnonvapautta koskevien ohjeiden luonnoksesta (OPH-1302-2021)

Yhdistyksemme valittaa, että siltä ei ollut pyydetty lausuntoa, jolloin meiltä meni kolme viikkoa hukkaan ja meille jäi vain kolme päivää aikaa luonnokset pyydöstä saatuaamme. Yhdistyksemme ei ole minkään muun yhdistyksen jäsenyhdistys, ja puheenjohtajamme on laatinut lukuisia, muutoksiinkin johtaneita kanteluita eduskunnan oikeusasiamiehelle aiemmista ohjeiden versioista.

OHJE VARHAISKASVATUKSEN KATSOMUSKASVATUKSEN TOTEUTTAMISESTA SEKÄ YHTEISISTÄ JUHLISTA JA USKONNOLLISISTA TILAISUUKSISTA VARHAISKASVATUKSESSA

Johdantoluvusta:

- Yhdistyksemme vastustaa ehdottomasti varhaiskasvatuksen yhteistä katsomuskasvatusta.

1. Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa

- Katsomuskasvatuksen tavoite edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan toteutuiksi parhaiten ja ainoastaan niin, että uskonnot jätettäisiin tyystin pois varhaiskasvatuksesta. Tavoite tukea lasten katsomuksellisen identiteetin kehittymistä toimii käytännössä vain valtakirkollisen identiteetin hyväksi ja uskonnottoman identiteetin vahingoksi.
- Tarvittaisiin yhteisiä juhlia vastaava käytäntö ja sitä koskeva ohjeistus, että huoltajien kanssa voidaan sopia lasta koskevista yksilöllisistä järjestelyistä, jos huoltaja ei halua lapsen osallistuvan kaikkeen katsomuskasvatuksessa. Sopimus olisi voitava tehdä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma(keskustelu)ssa ja siitä myös mainita tässä ohjeessa.
- Ohjeen vaatimus (sivu 2) varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle toimia tasapuolisesti erilaisia yhteistyökumppaneita kohtaan tuntuu kirjoitetun, jotta seurakunnalle olisi annettava tilaa, vaikka toisaalta mikään yhteistyökumppani ei voi toimia sillä teholla kuin seurakunnant ja vaikka seurakunnille ei tarvitsisi antaa lainkaan tilaa.

2. Yhteiset juhlat varhaiskasvatuksessa

- Voimassa olevassa ohjeessa perustuslakivaliokunnan näkemystä oli asiattomasti lavennettu lisäämällä tekstiin ”yksittäisen virren” teksti ”tai hengellisen laulun”. Educa-messuilla 2018 sellaisena hengellisenä lauluna mainittiin *Jumalan kämmenellä*, vaikka se onkin virsi 499 eikä liity mihinkään perinteiseen juhlaan, vaan on siihen kuuluvaa leikkiä myöten lapsia kristinuskoon sitouttavaa toimintaa. Mutta onko laulu silti edelleen perusteetta juhlakäytössä?
- Ohjeessa luetellut esimerkit perinteisten juhlien uskonnollisista osista eivät ole itsessään perinnettä sikäli, että ne eivät juuri elä kodeissa.
- Tärkeintä luvussa on ohje, että tarvittaessa huoltajien kanssa voidaan sopia lasta koskevista yksilöllisistä järjestelyistä esimerkiksi silloin, jos huoltaja ei halua lapsen osallistuvan kaikkeen juhlaan kuuluvaan ohjelmaan. Mutta vastaavan tulisi koskea myös katsomuskasvatusta.

3. Uskonnolliset ja niille vaihtoehtoiset tilaisuudet

- Ohjeessa ei enää mainita ruokarukouksia esimerkkinä uskonnollisista toimituksista (olisiko edes muita?), mikä on hyvä, sillä niihin liittyy omat erityiset hankaluutensa.
- Perustuslain 11 §:n 2 momentin mukaisista oikeuksista ilmaista vakaumus, olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan ja olla osallistumatta oman tuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen olisi voitava päätellä, että kukaan ei ole velvollinen alistumaan oman tuntonsa vastaisesti uskonnolliselle vaikutukselle. Se vasta osuisi asian ytimeen. Kyseessä olisi ihmiselle keskeisestä kysymyksestä todellisuuden luonteesta ja ihmisen oikeudesta pystyä pitäytymään tieteen mukaiseen käsitykseen luonnosta koko todellisuutena. Sillä olisi myös positiivinen merkitys julkisen vallan kasvatukselle, opetukselle ja koulutukselle.
- Tekstiä ”riippumaton yhdyskunnan jäsenyydestä” olisi tarkennettava lisäyksellä ”uskonnollisen”.
- Ruokarukoukset olisivat uskonnollisia toimituksia, jolloin ohjeen perusteella lapsi ei olisi velvollinen niihin osallistumaan, ja rukoukseen osallistumaton lapsi olisi pidettävä fyysisesti eri tilassa kuin rukoilijat varhaiskasvatuksen järjestäjän vastatessa lapsen turvallisuudesta. Jos käytössä olevat tilat ja henkilöstöresurssit eivät tekisi mahdolliseksi toimia niin lapsen suhteen, ohjeen mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee päätyä ratkaisuun, että ruokarukouksista luovutaan. Se olisi myös pedagogisesti erittäin viisasta, sillä pois suljettu lapsi ei ehkä osaa ymmärtää omaa erinomaista asemaansa, vaan kärsii.

- Luvun lopussa on teksti ”tiedottamalla lapsen huoltajia” oikaistava muotoon ”tiedottamalla lapsen huoltajille”. Näin mieluummin kuin ”informoimalla lapsen huoltajia”.

4. Yhteistyö huoltajien kanssa ja henkilötietojen käsittely

- Ohjeen mukaan uskonnollisille tilaisuuksille ja uskonnolliselle toiminnalle vaihtoehtoisen toiminnan sisällöstä tulee antaa tietoa riittävällä tarkkuudella lapsen huoltajalle. Onkohan Opetushallitus pyrkinyt keräämään sellaista tietoa saadakseen paremman käsityksen noista vaihtoehtoisista tilaisuuksista? Ohjeet ovat aina vaienneet asiasta.
- Voi arvostella ohjeen kantaa, että jos [huoltajien keskinäistä] sopimusta ei saada aikaan, olemassa olevan tilanteen säilyttämistä ja lapsen edun turvaamisesta voidaan pitää lähtökohtana varhaiskasvatuksen päätöksenteossa. Tätä kysymystä on tarkasteltu perusopetuksen osalta tämän lausunnon perusopetusta koskevan osan vastaavan luvun lopussa korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksen KHO:2004:99 nojalla; päätöksen mukaan huoltajien on tehtävä yhdessä uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetusta koskevat huoltajan ratkaisut. Vastaavasti voitaneen päätellä, että uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman lapsen ei kuulu varhaiskasvatuksessa osallistua uskonnollisiin tilaisuuksiin eikä toimituksiin, elleivät huoltajat ole yhdessä niin päättäneet, vaan se olisi hänen etunsa vastaista. Jos lapsi taas on uskonnollisiin tilaisuuksiin tai toimituksiin osallistunut, yhdenkin huoltajan vaatimuksesta osallistuminen on lopetettava. Muutoin voisi jopa ajatella, että lapsen kerran osallistuttua uskonnolliseen tilaisuuteen, kun huoltajista yksi olisi niin päättänyt eikä huoltajista toinen olisi huomannut estää sitä, lapsen olisi osallistuttava myös perusopetuksessa koulun uskonnollisiin tilaisuuksiin ja uskonnonopetukseenkin perusopetuksen loppuun asti.

5. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja toimintayksikön vastuu tämän ohjeen mukaisesta toiminnasta

- Päiväkodin johtaja saattaa toimia virkavastuunsa vastaisesti, jos hän soveltaa Opetushallituksen ohjetta, joka ei ota huomioon korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöstä KHO:2004:99, toisin kuin edellisessä kohdassa vaaditaan.

6. Lopuksi

- Varhaiskasvatuksen yhteiset juhlat, joissa on uskonnollisia osia, eivät vahvista lasten, henkilöstön ja huoltajien yhteenkuuluvuutta, vaan rikkovat sitä, mahdollisesti aivan konkreettisellakin tavalla.

- Juhlien uskonnolliset osat eivät oikeasti ole suomalaista kulttuuriperinnettä, vaan vain uskonnollista. Ne pitäisi jättää elämään asiasta harrastuneiden kotien varaan, niiden perinteeksi, mutta varhaiskasvatuksessa ne halutaan säilyttää lasten uskonnollistamiseen.

OHJE PERUSOPETUKSEN USKONNON JA ELÄMÄNKATSO- MUSTIEDON OPETUKSEN SEKÄ ESIOPETUKSEN KATSO- MUSKASVATUKSEN JÄRJESTÄMISESTÄ SEKÄ YHTEISIS- TÄ JUHLISTA JA USKONNOLLISISTA TILAISUUKSISTA ESI- JA PERUSOPETUKSESSA

Johdantoluvusta:

- Kunpa puhe ”esiopetuksen katsomusaineiden opetuksesta” olisikin totta! Silloin olisi erikseen uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetus. Mutta valitettavasti ohjeessa olisi kirjoitettava ”perusopetuksen katsomusaineiden ja esiopetuksen katsomuskasvatuksen”.
- Voimassa olevan, 12.1.2018 annetun ohjeen johdantoluku päättyy seuraavaan virkkeeseen: *Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksessa huoltajan sijasta valinnoista päättää eräin jäljempänä mainituin poikkeuksin kuitenkin opiskelija itse*. Edeltävissä, 16.9.2014 ja 11.5.2016 annetuissa ohjeissa virke kuului seuraavasti: *Muille kuin oppivelvollisille järjestettävässä perusopetuksessa, huoltajan sijasta valinnoista päättää eräin jäljempänä mainituin poikkeuksin kuitenkin oppilas itse*. Mitään sellaisia poikkeuksia ei kuitenkaan ollut. Kylläkään huoltajaa ei mainittu (laki)tekstissä, että oppivelvollisuusiän ylittäneille [muussa kuin oppivelvollisille] järjestettävässä perusopetuksessa opiskelijalle [oppilaalle], joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämänkatsomustietoa. Tämäkään ei ole poikkeus, sillä 18 vuotta täyttäneellä ei enää ole huoltajaa. Kyseiset valinnat koskevat uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetusta, oppilaitoksen juhlista poistumista uskonnollisten osien ajaksi tai niistä kokonaan pois jäämistä sekä uskonnollisiin tilaisuuksiin ja toimituksiin osallistumista tai osallistumattomuutta ja samalla mahdollisiin vaihtoehtoisiin tilaisuuksiin osallistumista. Virke olisikin palautettava johdantolukuun ja nimenomaan seuraavassa täsmällisemmässä muodossa: **”Aikuisten perusopetuksessa valinnoista päättää kuitenkin opiskelija itse.”** (Ohjeessa kai olisi vielä käytettävä 31.7.2021 asti voimassa olevaa termiä oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetus.)

Aikuisten perusopetuksesta säädetään perusopetuslain 46 §:ssä, jonka alussa luetellaan muut tähän opetukseen sovellettavat perusopetuslain säännökset.

Pykälää on muutettu kerran aiemmin. Vuoden 2018 alusta opetuksen rakenne muutettiin, jolloin luettelosta poistettiin 11 § *Opetuksen sisältö* pykälän tultua katetuksi suoraan 46 §:ssä. Mutta muutoin luettelo on alkuperäisessä muodossaan; sen päivittäminen on aina laiminlyöty. Yhdistyksemme teki 7.4.2017 opetus- ja kulttuuriministeriölle perinpohjaisen esityksen luettelon päivittämiseksi tavoitteena ja menetelmänä opiskelijoiden yhdenvertaisuus lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden kanssa sikäli, että hekin alaikäisinä saisivat päättää opiskelunsa valinnoista itse. Yhdistyksemme on ajanut tätä asiaa jo yhteensä 36 asiakirjassa 173 sivulla tuloksena toistaiseksi vain se, että ministeriö vastasi 13.12.2017 eduskunnan oikeusasiainmiehelle antavansa tarvittavat säännösmuutosesitykset vuoden 2018 aikana ja että asiaan on nimitetty vastuuvastuuvalmistelija. Joka tapauksessa 46 §:n mukaan opiskelija laatii yhdessä opetuksen järjestäjän kanssa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, eikä huoltajalla ole siinä osuutta.

Opetushallitus on laatinut voimassa olevan määräyksen *Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2017* opiskelijan päätösvallan perustalle. Niinpä perusteissa 12 §:n *Äidinkielen opetus* osalta on häivytetty aiempi maininta huoltajan valintaoikeudesta. Mutta Opetushallitus kohtasi 46 §:n sovellettavien säännösten luettelon päivittämättömyyden ottaessaan määräykseen Aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015 viittauksen 35 a §:ään *Kasvatustieteiden keskeiset* mutta peruuttaessaan tämän lisäyksen ennen perusteiden mukaisten opetussuunnitelmien käyttöönottoa. (Uusiin perusteisiin jäi kuitenkin joitain päivittämättömyyteen liittyviä ongelmia niin, että niistä saattoi kannella lakiesityksemme tueksi.) Opetushallituksella olisi siis luettelon päivittämisen laiminlyönnin tähden kuitenkin täysi oikeus päivittää pykälän soveltamiskäytäntöä myös nyt ja palauttaa siihen ohjeen opiskelijan itsensä valintaoikeudesta.

1. Uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetus perusopetuksessa

1.1. Oppilaan uskonnon ja elämänkatsomustiedon opiskelun järjestämisen vaihtoehdot

- Luvun alkuvirkkeessä teksti ”Suomessa rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan” pitäisi korvata tekstillä ”uskonnonvapauslaissa (453/2003) tarkoitetun uskonnollisen yhdyskunnan”, sillä kumpikaan valtionkirkko ei ole rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta, vaan niistä säädetään omissa laeissaan. Sivun 2 rivillä 3 tekstistä ”Muuhun Suomessa rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuin evankelis-luterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkoon” on välttämätöntä poistaa sanat ”Suomessa rekisteröityyn”.
- Sivulla 2 teksti ”oppilaalle, jolle ei järjestetä hänen oman uskontonsa opetusta, eikä oppilas osallistu” on **karmea kieltä**. Normaalisuomea olisi ”oppi-

laalle, jolle ei järjestetä hänen oman uskontonsa opetusta ja joka ei osallistu”. Nyt on tilaisuus tehdä tarvittava korjaus.

- Sivulla 2 kohdassa ”Kolmen oppilaan vähimmäismäärä lasketaan” pitäisi alkaa uusi kappale.
- Sanan ”uskontokuntiin” (sivu 2) sijasta olisi kirjoitettava ”uskonnollisiin yhdyskuntiin”.
- Eiköhän lauseeseen ”joille ei järjestetä oman uskontonsa opetusta” (sivu 2) olisi lisättävä ”heidän”, ellei sitten omistusliitettä jätetä pois.
- Sivulla 2 on hyvin ikävä ohje pyrkimyksestä katsomusopetusta koskevien valintojen pysyvyyteen. Se tulisi poistaa. Katsomusainevalinnat rinnastetaan asiattomasti muiden opintojen valintoihin, vaikka jälkimmäisiä valintoja voi joskus joutua tekemään huoltajan sijasta opetuksen järjestäjä. Joka tapauksessa sana ”enää” on oikeudeton rajoitus kohdassa ”tai oppilas ei enää kuulu mihinkään uskolliseen yhdyskuntaan”, ja sana tulisi poistaa. Uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman oppilaan huoltaja voi nimittäin aina lopettaa oppilaalle järjestetyn uskonnon opetuksen. Se tulee monesti tarpeeseen silloin, jos huoltajaa on hänen ilmoitettaessaan oppilas perusopetukseen harhautettu tai painostettu ilmoittamaan oppilas enemmistön uskonnon opetukseen; sellaista kerrotaan tapahtuvan useinkin. Oppilas itse myös saattaa haluta pois uskonnon opetuksesta. Yleisemmin: **Ohje, että ratkaisu on pysyvä, eikä valintaa voida muuttaa, on väärä.** Aina voi muuttaa, jos oppilaan uskonnollinen asema sallii sen ja siis myös muulloin, kuin oppilaan uskonnollisen aseman muuttuessa, ellei oppilas sitten kuulu enemmistön uskonnolliseen yhdyskuntaan.
- Sivun 2 viittauksesta aluehallintovirastolle tehtävästä oikaisuvaatimuksesta [perusopetuslaki 42 § (959/2015)] on huomattava, että aikuisten perusopetuksen opiskelijat ovat eri asemassa kuin oppivelvolliset oppilaat, kun on kyse oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä hallinto-oikeuteen valittamisesta. Vain jälkimmäisiä koskevat perusopetuslain 42 a–f §, jotka taas puuttuvat perusopetuslain 46 §:n sovellettavien säännösten luettelosta, minä tähden edelliset joutuvat turvautumaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin edukseen ja haitakseen.
- Seuraavassa ohjeessa (sivu 3) on korjattavaa: ”Jos oppilas ei osallistu enemmistön uskonnon tai elämäkatsomustiedon opetukseen eikä oppilaan omaa uskontoa tai elämäkatsomustietoa opeteta opetuksen järjestäjän koulussa, hänelle järjestetään muuta opetusta tai ohjattua toimintaa.” Kielellisesti tämän voisi sanoa sujuvammin seuraavasti: ”Jos oppilas ei osallistu enemmistön uskonnon eikä mahdolliseen elämäkatsomustiedon opetukseen ja jos oppilaan omaa uskontoa ei opeteta opetuksen järjestäjän kouluissa, hänelle

...” Mutta ([aina] vähemmistönä olevaan) rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluva oppilas ei ole velvollinen osallistumaan mihinkään opetuksen järjestäjän katsomusaineopetukseen. Olisi oikeasti sanottava: ”Jos rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluva oppilas ei osallistu minkään opetuksen järjestäjän kouluissa opetetun uskonnon eikä mahdolliseen elämänskatsomustiedon opetukseen, hänelle järjestetään muuta opetusta tai ohjattua toimintaa.”

- Sivulla 3 tarkastellaan kysymystä, että eräät koulut ovat järjestäneet eri katsomusaineiden opetusta samassa ryhmässä. Yhdistyksemme vastustaa sellaista käytäntöä ehdottomasti. Ohjeessa on käytännölle omituinen puolustus, että säädökset eivät kiellä opettamasta eri oppiaineita tai saman oppiaineen eri ryhmiä samalla oppitunnilla. Eiväthän säännökset toisaalta myöskään sellaista salli, vaan lainsäätäjällä on selvästi tarkoittanut eri oppiaineet opettaviksi eri ryhmissä osaamatta varautua siihen, että jotkin koulut ryhtyisivät omavaltaisiksi. Varsinainen ongelma on uskonnon opetuksessa. Toisin kuin muu koulun opetus se ei pitäydy tieteen mukaisessa käsityksessä luonnosta koko todellisuutena. Yhteisopetusryhmässä oleva elämänskatsomustiedon oppilas joutuu uskonnonopetuksen kautta uskonnollisen vaikuttamisen kohteeksi. Elämänskatsomustiedon opetuksen perustavin idea on kuitenkin juuri sellaisen vaikuttamisen torjuminen. Oppiaine syntyi kansainväliseen ihmisoi-keuselimeen tehdystä valituksesta uskollisiin yhdyskuntiin kuulumattomille, uskonnonopetuksesta vapautetuille oppilaille tarkoitetun uskontojen historian ja siveysoppien opetuksen opetussuunnitelman luonnoksen uskonnollisuudesta. Elämänskatsomustiedossa uskontoja tarkastellaan vain sopivan vähän ja vain sopivan myöhäisessä vaiheessa. Tällöin uskontojen oppeja ei tarvitse ryhtyä erikseen kiistämään, ja opetus on sikäli kohteliasta uskontoja kohtaan. Mutta silloin samassa ryhmässä opettaminen jättää elämänskatsomustiedon oppilaat suojattomiksi, sillä uskonnon opetus tarvitsisi alati rinnalleen uskontojen oppien tehokkaan selittämisen sepitteiksi, mikä taas saattaisi loukata uskonnon oppilaiden uskonnonvapautta eikä siis edes olisi elämänskatsomustiedon opetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaista. Oppilas saattaisi kyllä omaksua elämänskatsomustiedon opetussuunnitelman perusteiden tavoitteet mutta samalla samaryhmäisessä opetuksessa menettää raittiin uskonnottoman mielensä, mitä taas ei voisi tapahtua normaalissa elämänskatsomustiedon opetuksessa ja olisi sen vastaista. Lisäksi uskonnottomille uskonnot perusteettomine oppeineen ovat ajanhukkaa. Samassa ryhmässä opiskelu on uskonnottomille perusteetonta uskontojen, kirkon ja uskonnonopetuksen tukemista. Jos kirkon jäsenyydestä ja sitä kautta uskonnonopetuksesta on pääs-
syt vapautumaan vasta 18 vuotta täytettyään, miksi täytyisikään pakosta luovuttaa lapsensa uskonnonopetukselle.

1.2. Uskonnon opetuksen luonne ja sisältö sekä opettajalta vaadittava kelpoisuus

- Sivun 4 neljännen kappaleen lopussa tulisi ”Vapaakirkollinen uskonto” kaiki aloittaa pienellä alkukirjaimella.
- Sivulla 5 kohdan ”(693/2003)” perään tulisi lisätä päättävä sulku-merkki.

2. Katsomuskasvatus esiopetuksessa

- Yhdistyksemme vastustaa ehdottomasti esiopetuksen yhteistä katsomuskasvatusta. Siitä ei säädetä perusopetuslaissa, vaan Esiopetuksen opetus-suunnitelman perusteissa 2014. Opetushallituksen tulisi muuttaa noita perusteita ja poistaa niistä yhteinen katsomuskasvatus. Silloin myöskin ohjeen tämän luvun voisi poistaa.

Yhteinen katsomuskasvatus ei oikeasti voi olla yhteistä. Voiko uskonnottomuutta tarkastella uskonnottomien kannalta riittävällä perusteellisuudella sanomatta joka kerta, kun puhutaan jumalista ja muista uskontojen opeista, että heille ne ovat ihmisen keksintöä? Mutta sellainen taas olisi uskontojen kannalta tuhoisaa. Uskonnoton ei kuitenkaan edes kaipaa mitään puhetta jumalista.

Ohje mainitsee kasvatuksen liittämisen arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Mutta millä niistä olisi nimenomainen ateistinen merkitys? Eivät ateistit niinkään halua käyttää aikaansa uskontojen arvosteluun, varsinkaan juhlissaan, vaan vain jättää uskonnot sikseen. Lauletaankohan esiopetuksessa Yön kappaleen ’Rakkaus on lumivalkoinen’ rivejä ”Pihamaalla katson miten kaunis voikaan olla maa / vaikei ole Jumalaa”? Sellainen voisi olla voimaannuttavaa, jos, kuten arvata sopii, esiopetuksessa on uskonnollisia lauluja. Oikea ateistinen juhlapäivä saattaa ihmiselle olla 18-vuotispäivä, koska silloin on oikeus vapautua kirkon jäsenyydestä ja uskonnonopetuksesta (jonka voi kyllä torjua heti lukion alusta lähtien), mutta sekin on vain kerrallinen tapahtuma eikä koske lapsia.

3. Yhteiset juhlat esi- ja perusopetuksessa

- Luvussa on tärkeintä, että on säilytetty seuraava: ”Tarvittaessa huoltajien kanssa voidaan sopia oppilasta koskevista yksilöllisistä järjestelyistä, jos huoltaja ei halua oppilaan osallistuvan kaikkeen juhlaan kuuluvaan ohjelmaan.” Tämä korostaa sitä, että ihmiset muodostavat asioista itse käsityksensä perustuslakivaliokunnan kannoista riippumatta. Yhdistyksemme mielestä yhteiseksi tarkoitettujen juhlan mahdolliset uskonnolliset elementit eivät ole osa suomalaista kulttuuria vaan juhlaa jakavaa uskonnollista kulttuuria, josta pidetään kiinni, koska halutaan vaikuttaa oppilaisiin uskonnollisesti.

4. Uskonnolliset ja niille vaihtoehtoiset tilaisuudet

- On hyvä, että uskonnollisten toimitusten osalta ohje ei enää viittaa ruokarukouksiin. Ruokarukouksiin osallistumattomalle oppilaalle vaihtoehtoinen toiminta on järjestettävä eri tilassa. Riittäisi, että oppilas päästetään syömään ennen muita ruokalan henkilökunnan valvonnassa; syöminen on ruoan parasta kunnioittamista. Jos taas rukoulu on ruokasalissa, oppilas on jätettävä luokkaan odottamaan, mutta kenen valvontaan? Opettajan olisi tyydyttävä huomaamaan, ettei voi järjestää rukousta.
- Kohta ”riippumaton yhdyskunnan jäsenyydestä” olisi syytä täsmentää lisäämällä siihen ”uskonnollisen”.
- Uskonnollisen tilaisuuden tavoite saattaa olla yksin uskonnon sisäinen, eikä se silloin voi olla vaihtoehtoisen toiminnan tavoite, mitä perustuslakivaliokunta ei ehkä ollut huomannut.
- Se, että seurakunnan pitämä aamunavaus [päivänavaus perusopetusasetuksessa] ei sisältäisi uskonnon harjoittamista perustuslain mielessä (yhteistä tai pelkän puhujan rukousta, virren laulamista tai kuuntelemista) ei tee siitä yleishumanistista. Sen takaisi vain tilaisuuden täysi uskonnottomuus, jota seurakunnan edustaja ei voisi hyväksyä, minkä puolesta taas tämä pitäisi jättää kutsumatta. Aamunavaajan uskonnollinen puhe olisi uskonnollista julistusta; jos puhe olisi väitetysti etiikkaa, etiikka olisi vain väline uskonnollisen vaikuttamisen yritykselle. Se, että Opetushallituksen ohjeenkin mukaan huoltaja voi päättää, että oppilas jää pois yhteisen juhlan uskonnollisista osista ilman, että perustuslakivaliokunta tajusi asiaa mietinnössään 10/2002 vp, osoittaa, että Opetushallituksen ohjeesta ja opetuksen järjestäjästä välittämättä huoltaja voisi päättää myös, että oppilas ei osallistu seurakunnan edustajan pitämään aamunavaukseen. Huoltaja tajuaisi asian paremmin kuin Opetushallitus.

Vertailun vuoksi on huomattava, että vaikka uskonnon opetus ei ole perustuslaissa tarkoitettua uskonnon harjoittamista, ei ole kuitenkaan niin, että kaikki oppilaat voitaisiin pakottaa evankelisluterilaisen uskonnon opetukseen. Esteenä ei ole pelkästään perustuslain vaatima yhdenvertaisuus (yhdistyksemme ehdottomasti vastustama uskontotieto ei olisi ratkaisu) vaan kyllä myös uskonnon opetuksen luonne, se, että uskontojen oppeja kerrotaan totena pienille lapsille ja että niihin tuhlataan aikaa. Kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen ruotsinkielinen käännös puhuu uskonnon harjoittamisesta opettamalla, mikä osuu asian ytimeen paremmin kuin Suomen perustuslaki. Perustuslain 11 §:n 2 momentti olisi uusittava perusteellisella tavalla.

5. Yhteistyö huoltajan kanssa ja henkilötietojen käsittely

- Ohjeen muistutus, että perusopetuslain mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa, on ongelmallinen aikuisten perusopetuksessa edes rajoitettaessa vaatimus alaikäisiin opiskelijoihin, sillä perusopetuslain 46 §:n sovellettavien säännösten luettelosta jätettiin heti aluksi ja siis tarkoituksella pois asiaa koskeva 3 §:n 3 momentti ilmeisesti aikuisten lukiokoulutuksen sääntelyn mallin mukaan. Yhdistyksemme lakiesitys, josta oli puhetta johdantoluvun yhteydessä, ottaa mukaan koko 3 §:n. Tästä kysymyksestä opetussuunnitelman perusteissa yhdistyksemme (puheenjohtaja) saattoi kannella eduskunnan oikeusasiamiehelle vuonna 2017. Opetushallituksen olisi todellakin otettava täysin varteen se, että sen on ohjeissaan ja määräyksissään itse päivitettävä 46 §:n luettelo, ja erityisesti tähän ohjeeseen palautettava alaikäisenkin opiskelijan päätösvalta.
- Sivun 8 tekstissä "(EOAK/1609/2019; EOAK/1417/2019)." tulee lopussa vaihtaa pisteen ja sulkumerkin järjestys.
- Sivun 8 lopun viittaukseen "EOAK2186/2018" on lisättävä kauttaviiva.
- Sivun 9 toisessa kappaleessa voisi korjata apulaisoikeusasiamiehen ratkaisua noiden kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukaiseksi ja lisätä sanaan "vakaumusten" omistusliite. Tekstiin "vaihtoehtoiseen ohjelmaan poikkeavat" olisi lisättävä "osallistumisesta". Tekstiin " huomioon ottaen kumman" olisi lisättävä pilkku.
- Samassa kappaleessa virke "Viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä oppilaalla ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa." kaipaa perustelun, joka kaiketi on hallintolain (434/2003) 14 §:n 3 momentti. Virke ei ole ainakaan kappaleessa tarkastellusta ratkaisusta EOAK/1609/2019. Edes kyseinen virke ei riitä aikuisten perusopetukseen, vaan opiskelijalle on annettava täysi valta päättää itse uskonnolliseen tilaisuuteen tai sille vaihtoehtoiseen ohjelmaan osallistumisesta. Tämä olisi sanottava ohjeen johdantoluvussa.
- Uskonnon ja elämänskatsomustiedon opetusta koskevat huoltajan ratkaisut on huoltajien tehtävä yhdessä korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksen KHO:2004:99 perusteella, sillä päätöksen mukaan, kun otetaan huomioon uskonnonvapauslain 3 §:n 2 momentti ja lapsen huollosta ja tapamisoikeudesta annetun lain 5 §, toinen huoltajista ei toisen huoltajan vastustaessa voi pätevästi tehdä perusopetuslain 13 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattoman lapsen osallistumisesta [oppilaiden enemmistön uskonnollisen yhdyskunnan mukaiseen] uskonnonopetukseen. Tässä perusteluina käytetyt lainkohdat sanovat erityisesti, että lapsen uskonnollisesta asemasta päättävät huoltajat yhdessä ja että asiasta, jolla on huomattava merkitys lapsen tulevaisuuden kannalta, voivat huoltajat päättää vain yhdessä. Opetushallitus ei voi yrittää kumota

tätä KHO:n päätöstä ohjeistuksella, että ”jos [huoltajien] sopimusta ei saada aikaan, olemassa olevan tilanteen säilyttämistä ja oppilaan edun turvaamista voidaan pitää lähtökohtana koulun päätöksenteossa”. Perusopetuslain 13 § joottaa oppilaan edun huomioon sillä, että uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomalle oppilaalle opetetaan elämäkatsomustietoa, ellei huoltaja (tai siis huoltajat yhdessä) tee nimenomaista päätöstä ilmoittaa lapsi enemmistön uskonnonopetukseen tai pyytämällä tälle muuta järjestettyä uskonnon opetusta, joka oppilaan saaman kasvatuksen ja kulttuuritaustan perusteella ilmeisesti vastaa hänen uskonnollista katsomustaan. On huomattava, että kyseinen ilmoitus ja kyseinen pyyntö vastaavat seurauksiltaan lapsen liittämistä uskonnolliseen yhdyskuntaan. **Yksi huoltajista voi aina peruuttaa tämän ilmoituksen tai pyynnön, vaikka sen olisivat aiemmin tehneet huoltajat todistettavalla tavalla yhdessä.** Vertailuksi on huomattava, että esitetyistä vaatimuksista huolimatta perusopetuslain 13 §:ään ei otettu säännöstä, että 12 vuotta täyttäneen oppilaan katsomusopetusta voidaan muuttaa vain hänen suostumuksellaan; sellainen suoja rakennettiin vain evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvalla. Tyydyttäköön siihen nytkin. Elämäkatsomustieto on uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattoman oppilaan edun mukaista; opetus ei voi olla hänelle vahingoksi toisin kuin uskonnon opetus. Olemassa olevan tilanteen säilyttämistä, millä ohje kaiketi uskontoja suosien tarkoittaa oppilaan uskonnonopetukseen osallistumisen jatkamista koulun päätöksellä, ei voi puolustaa. Kouluja ei pidä ohjeistaa menettelemään tavalla, joka johtaisi ne häviämään aluehallintovirastossa tai hallinto-oikeudessa.

6. Opetuksen järjestäjän ja koulujen vastuu tämän ohjeen mukaisesta toiminnasta

- Koulun ei tietenkään tarvitse noudattaa opetuksen järjestäjän linjauksia, jos niitä koskisi tässä lausunnossa esitetty kritiikki.

7. Lopuksi

- Esi- ja perusopetuksessa yhteisten tapahtumien ja juhlien uskonnolliset osat ovat tarpeettomia, eivätkä ne edistä oppilaiden ja henkilöstön yhteenkuuluvuutta eivätkä vahvasta yhteisöllistä toimintakulttuuria vaan rikkovat niitä.
- Sanojen ”lapsille annettava” välistä puuttuu ”on”.

OHJE USKONNON JA ELÄMÄNKATSOMUSTIEDON OPETUKSEN JÄRJESTÄMISESTÄ SEKÄ YHTEISISTÄ JUHLISTA JA USKONNOLLISISTA TILAISUUKSISTA LUKIOSSA

1. Uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetus lukiossa

1.1. Opiskelijan uskonnon ja elämäkatsomustiedon opiskelun järjestämisen vaihtoehdot

- Luvun alkuvirkkeessä teksti ”Suomessa rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan” pitäisi korvata tekstillä ”uskonnonvapauslaissa (453/2003) tarkoitettuna uskonnollisen yhdyskunnan”, sillä kumpikaan valtionkirkko ei ole rekisteröity uskonnollinen yhdyskunta, vaan niistä säädetään omissa laeissaan.

Tekstistä ”Muuhun Suomessa rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuin evankelis-luterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan” on välttämätöntä poistaa sanat ”Suomessa rekisteröityyn”.

- Sivulla 2 teksti ”opiskelijalle, jolle ei järjestetä hänen oman uskontonsa opetusta, eikä opiskelija osallistu” on **karmeaa kieltä**. Normaalisuomea olisi ”opiskelijalle, jolle ei järjestetä hänen oman uskontonsa opetusta ja joka ei osallistu”. Nyt on tilaisuus tehdä tarvittava korjaus.

- Miten nykyään tulkitaan säännös (lukiolain 16 §:n 7 momentti), että **opiskelijalle, joka aloittaa lukiokoulutuksen 18 vuotta täytettyään, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäkatsomustietoa**? Lukioasetuksen (810/1998) 15 §:n 2 momentti sisälsi opintojen aloittamisajankohtaa koskevan määritelmän, joka oli voimassa vain vuoden 2017 loppuun asti, sillä se kumottiin erehdyksessä valtioneuvoston asetuksella (26.1.2017/45). Uusi lukiolaki vuonna 2018 säädettäessä opetus- ja kulttuuriministeriö sekä eduskunnan sivistysvaliokunta ohittivat tämän ongelman yhdistyksemme lausunnoista huolimatta. Kuitenkin perustuslain 80 §:n mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Käytännössä täsmennys on tehtävä suoraan kyseisessä lukiolain säännöksessä.

Nyt voi pelätä, että säännöstä tulkitaan sananmukaisesti siten, että päiväkin lukiokoulutuksessa alle 18-vuotiaana vie valinta-oikeuden. Se olisi kuitenkin mielettömän ankaraa erityisesti verrattuna kumottuun määritelmään, joka ei siis ole enää käytössä. Perusteltavin tulkinta on: *Opiskelijalle, joka on täyttänyt 18 vuotta, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäkatsomustietoa*. Siis kuten aikuisten perusopetuksessa. Opetushallitus voisi ohjeessaan omaksua tämän ja joka tapauksessa tarkastella nykyistä tilannetta.

Toki eduskunta voi perustelut esittäen säätää jostain muustakin. Opetushallituksen ohjeen kannanotto voisi panna opetus- ja kulttuuriministeriöön vauhtia. Tärkeintä yhdistyksellemme on, että tilannetta ei käytetä hyväksi uskontotiedon ujuttamiseen.

- Sanan ”uskontokuntiin” (sivu 2) sijasta olisi kirjoitettava ”uskonnollisiin yhdyskuntiin”.
- Eiköhän lauseeseen ”joille ei järjestetä oman uskontonsa opetusta” (sivu 2) olisi lisättävä ”heidän” ellei sitten omistusliitettä jätetä pois.
- Ohjetta pyrkimyksestä katsomusopetusta koskevien valintojen pysyvyyteen tulisi korjata. Vertailussa muiden opintojen valintoihin on unohdettu, että opiskelijat tapaavat vaihtaa matematiikan pitkän oppimäärän lyhyeen ja jotkut varmaankin nykyään myös lyhyestä pitkään. Ohje, että ratkaisu on pysyvä, eikä valintaa voida muuttaa, on väärä. Aina voi muuttaa, jos opiskelijan uskonnollinen asema (tai ikä) sallii sen, myös uskonnollisen aseman pysyessä ennallaan. Lisäksi valtakirkkoon kuuluva opiskelija voi torjua uskonnon kurssit lukion alusta lähtien, erota kirkosta ensi tilassa ja suorittaa sitten elämäkatsomustiedon pakolliset opinnot; opiskelijan omatunto voi vaatiakin sen.
- Seuraavassa ohjeessa on korjattavaa: ”Jos opiskelija ei osallistu enemmistön uskonnon tai elämäkatsomustiedon opetukseen eikä opiskelijan omaa uskontoa tai elämäkatsomustietoa opeteta koulutuksen järjestäjän lukiossa, opiskelija voi osallistua oman uskonnollisen yhdyskuntansa antamaan opetukseen.” Kielellisesti tämän voisi sanoa sujuvammin seuraavasti: ”Jos opiskelija ei osallistu enemmistön uskonnon eikä mahdolliseen elämäkatsomustiedon opetukseen ja jos opiskelijan omaa uskontoa ei opeteta koulutuksen järjestäjän lukiossa [lukioissa? Vai: opiskelijan lukiossa?], opiskelija voi osallistua. . .” Mutta (**[aina] vähemmistönä olevaan) rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluva opiskelija ei ole velvollinen osallistumaan mihinkään koulutuksen järjestäjän katsomusaineopetukseen**, vaan hänellä on aina oikeus (mutta ei milloinkaan velvollisuutta) osallistua oman uskonnollisen yhdyskuntansa antamaan opetukseen. Olisi oikeasti sanottava: ”Jos rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluva opiskelija ei osallistu minkään koulutuksen järjestäjän lukioissa opetetun uskonnon eikä mahdolliseen elämäkatsomustiedon opetukseen, opiskelija voi osallistua oman uskonnollisen yhdyskuntansa antamaan opetukseen.”
- Ohjeessa tarkastellaan eri katsomusaineiden opetusta samassa ryhmässä, mitä ovat toteuttaneet eräät peruskoulut, ja esitetään rajoituksia samalle käytännölle lukiokoulutuksessa. Yhdistyksemme vastustaa ehdottomasti elämäkatsomustiedon osittaistakaan yhdistämistä uskonnonopetukseen, sillä se olisi edelliselle ja opiskelijain katsomusvapaudelle haitallista. Joka tapauksessa yhdistetyn opetuksen voisi kiertää opiskelemalla elämäkatsomustiedon pakolliset opinnot verkossa, minkä koulutuksen järjestäjä kaiketi joutuisi hyväksymään riitatilanteet välttääkseen. Tarvitaanko tästä aikanaan eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisu sekä Opetushallituksen ohjeen päivittäminen

vastaavasti?

- Eri oppiaineiden moduuleista muodostettavat yhteiset opintojaksot eivät saa johtaa siihen, että elämäkatsomustietoa pakollisena oppiaineena opiskeleva opiskelija joutuisi muiden kuin katsomusaineiden opiskelussa vähääkään tekemisiin uskonnonopetuksen kanssa. Opettajat joka tapauksessa pystyvät halutessaan torjumaan uskonnonopetuksen yhdistämisen omaan oppiaineeseensa.
- Ohjeen mukaan uskonnon eri oppimääriä ja elämäkatsomustietoa voidaan myös opettaa samassa usean oppiaineen yhteisessä opintojaksossa. Näiden kahden oppiaineen ja jonkin kolmannen oppiaineen yhteistä opintojaksoa tarkasteltiin jo, joten uutta olisi näiden kahden oppiaineen yhteinen opintojakso. Ohje tarkasteli jo sellaistaakin viittaamalla eräiden peruskoulujen omavaltaiseen samaryhmäiseen opetukseen, mutta nyt siis perustana olisi lukion uusi opetussuunnitelma. Käytännössä uskonto veisi yhteisen opetuksen ajan. Elämäkatsomustiedolle uskonnot eivät ole tärkeitä. Oppiaineiden asenne uskontojen oppeihin on päinvastainen. Yhdistyksemme vastustaa ehdottomasti kyseistä yhteiseen, pakolliseen uskontotietoon pyrkimistä.

1.2. Uskonnon opetuksen luonne ja sisältö sekä opettajalta vaadittava kelpoisuus

- Tulisiko ”Bahai-uskonnon” tarkentaa muotoon ”bahá’í-uskonto” ja ”Krishna liikkeen uskonto” muotoon ”Krishna-liikkeen uskonto” tai ”Krishna-uskonto”?
- Sivun 4 lopussa tulee lopussa vaihtaa pisteen ja sulun järjestys.

2. Yhteiset juhlat lukiossa

- Viittauksessa ”[VNA lukiokoulutuksesta (810/2018) 1 §:n 1 mom].” tulisi olla lyhennyspisteellisesti ”mom.” kuten sivulla 2.
- Luvussa on tärkeintä, että on säilytetty seuraava: ”Tarvittaessa opiskelijan kanssa sovitaan opiskelijaa koskevista yksilöllisistä järjestelyistä, jos opiskelija ei halua osallistua kaikkeen juhlaan kuuluvaan ohjelmaan.” Tämä korostaa sitä, että ihmiset muodostavat asioista itse käsityksensä perustuslakivaliokunnan kannoista riippumatta. Onneksi sodista on niin kauan, että itsenäisyyspäivän juhlassa ei taida olla enää ärsyttäviä militaristisia sävyjä, jotka aikanaan saivat allekirjoittaneen jäämään juhlasta pois ihan omin luvin.
- Ohje, että opiskelijan siirtyminen toiseen tilaan osaksi aikaa tulee toteuttaa mahdollisimman vähän huomiota herättävästi, on ymmärrettävää tilaan jäävien kannalta, mutta opiskelijalle itselleen kyse on uudesta juhlatraditiosta, jolle ei vain pitäisi järjestää syytä. Ei hän ainakaan itselleen kaipaa ohjeen

mainitsemaa hienotunteisuutta, vaan, että hänen poistumiselleen jätetään aikaa.

3. Lukion uskonnolliset ja niille vaihtoehtoiset tilaisuudet

- Opetushallitus on järkiintynyt, kun ohjeessa ei enää puhuta ruokarukouksista. Kylläkään uskonnolliset toimitukset tuskin voivat tarkoittaa muuta, mutta niitä kaiketi on korkeintaan joissakin erityisissä lukioissa.
- Kohta ”riippumaton yhdyskunnan jäsenyydestä” olisi syytä täsmentää lisäämällä siihen ”uskonnollisen”.
- Uskonnollisen tilaisuuden tavoite saattaa olla yksin uskonnon sisäinen, eikä se silloin voi olla vaihtoehtoisen toiminnan tavoite, mitä perustuslakivaliokunta ei ehkä ollut huomannut.
- Se, että seurakunnan pitämä aamunavaus ei sisältäisi uskonnon harjoittamista perustuslain mielessä (yhteistä tai pelkän puhujan rukousta, virren laulamista tai kuuntelemista) ei tekisi siitä yleishumanistista. Sen takaisi vain tilaisuuden täysi uskonnottomuus, jota seurakunnan edustaja ei voisi hyväksyä, minkä puolesta taas tämä pitäisi jättää kutsumatta. Aamunavaajan uskonnollinen puhe olisi uskonnollista julistusta; jos puhe olisi väitetysti etiikkaa, etiikka olisi vain väline uskonnollisen vaikuttamisen yritykselle. Se, että Opetushallituksen ohjeenkin mukaan opiskelija voi päättää jäävänsä pois yhteisen juhlan uskonnollisista osista ilman, että perustuslakivaliokunta tajusi asiaa mietinnössään 10/2002 vp, osoittaa, että Opetushallituksen ohjeesta ja opetuksen järjestäjästä välittämättä opiskelija voisi päättää myös, ettei osallistu seurakunnan edustajan pitämään aamunavaukseen.

Vertailun vuoksi on huomattava, että vaikka uskonnon opetus ei ole perustuslaissa tarkoitettua uskonnon harjoittamista, ei ole kuitenkaan niin, että kaikki opiskelijat voitaisiin pakottaa evankelisluterilaisen uskonnon opetukseen. Esteenä ei ole pelkästään perustuslain vaatima yhdenvertaisuus (yhdistyksemme ehdottomasti vastustama uskontotieto ei olisi ratkaisu), vaan kyllä myös uskonnon opetuksen luonne. Kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen ruotsinkielinen käännös puhuu uskonnon harjoittamisesta opettamalla, mikä osuu asian ytimeen paremmin kuin Suomen perustuslaki. Perustuslain 11 §:n 2 momentti olisi uusittava perusteellisella tavalla.

Seurakunnan edustaja saattaa nyt tulla pitämään aamunavauksen, josta opiskelija ei ehkä ensi alkuun uskalla jättäytyä pois. Opiskelija tarkkailisi, onko tilaisuus todellakin yleishumanistinen vaiko sittenkin uskonnollinen, minkä paljastaisi uskonnollinen puhe. Mutta koulutuksen järjestäjän kanta voisi olla toinen. Riita johtaisi kysymään, kummalla on oikeus aamunavaukseen, opiskelijalla vaiko seurakunnan edustajalla. Jälkimmäinen saattaisi haluta,

että opiskelija saisi vapaasti jäädä pois, jotta hän itse voisi jatkaa julistustaan muille. On huomattava, että opiskelijalla voi torjunnalleen olla yhteiskunnallinenkin syy: se, että puhuja tulee kirkosta, jonka jäsenyydestä pääsee vapautumaan loukkaavasti vasta korkeassa 18 vuoden iässä. **Opetushallituksen ohje tulee sotkeman tähänastista selkeää käytäntöä.**

4. Osallistumisesta ilmoittaminen ja henkilötietojen käsittely

- Viittaukseen ”EOAK2186/2018” on lisättävä kauttaviiva.

5. Koulutuksen järjestäjän ja lukioiden vastuu tämän ohjeen mukaisesta toiminnasta

- Rehtorin virkavastuun tutkiminen saattaa tulla kyseeseen, jos hän hyväksyy seurakunnan edustajan aamunavauksen mukamas yleishumanistisena, vaikka se on sisältänyt uskonnollista puhetta.

6. Lopuksi

- Lukiossa yhteisten tapahtumien ja juhlien uskonnolliset osat ovat tarpeettomia, eivätkä ne edistä opiskelijoiden ja henkilöstön yhteenkuuluvuutta eivätkä vahvista yhteisöllistä toimintakulttuuria vaan rikkovat niitä.

OHJE YHTEISISTÄ JUHLISTA JA USKONNOLLISISTA TILAISUUKSISTA AMMATILLISISSA OPPILAITOKSISSA

1. Yhteiset juhlat ammatillisessa oppilaitoksessa

- Sivulla 1 tekstin ”antamassaan (EOAK/2186/2018) ratkaisussa” järjestystä on korjattava.

2. Oppilaitoksen uskonnolliset ja niille vaihtoehtoiset tilaisuudet

- Luvun alussa tekstistä ”tilaisuuksia, ja” on poistettava pilkku.
- Kohta ”riippumaton yhdyskunnan jäsenyydestä” olisi syytä täsmentää lisäämällä siihen ”uskonnollisen”.

3. Osallistumisesta ilmoittaminen ja henkilötietojen käsittely

- Viittaukseen ”EOAK2186/2018” on lisättävä kauttaviiva.

TIIVISTELMÄ

Aika ei valitettavasti enää salli varsinaisen tiivistelmän laatimista. Lausun-
tomme kommentoi järjestyksessä jokaisen neljän ohjeen jokaista lukua ja niis-
tä jokaista järjestyksessä. Kommenttitemme lukuisuuden tähden niitä olisikin
hankala tiivistää.

Ohjeiden jokainen lyönti- tai kielivirhe on pyritty löytämään. Toivottavasti
ne kaikki korjataan.

Kantamme itse asiaan on ollut kriittinen, sillä kommenttimme olisi tarpeeton
vasta, kun näihin ohjeisiin ei enää olisi tarvetta — nimittäin tilanteessa,
jossa valtio olisi tunnustukseton/maallinen/sekulaari eli kirkko olisi erotettu
valtiosta ja kaikenmuotoinen uskonnonopetus ja uskonnollinen kasvatusta olisi
lakkautettu julkisen vallan kasvatuksesta, opetuksesta ja koulutuksesta.

Kolme seikkaa kannattaa silti nostaa tässä esiin.

Aikuisten perusopetus: Siitä säättävän perusopetuslain 46 §:n tähän opetuk-
seen sovellettavien perusopetuslain muiden säännösten luettelon päivitys on
aina laiminlyöty. Päivitys olisi syytä rakentaa alaikäisen opiskelijan omalle
päättösvallalle huoltajan päätösvallan sijasta. Ohjeet 2014, 2016 ja 2018 ja
aikuisten perusepetuksen opetussuunnitelmat ovat tämän periaatteen mu-
kaiset. Ohjelunonno yllättäen ei.

Kysymys, mitä tarkoittaa lukiolain säännös, että opiskelijalle, joka aloittaa
lukiokoulutuksen 18 vuotta täytettyään, opetetaan hänen valintansa mukai-
sesti joko uskontoa tai elämäntutkimustietoa. Opintojen aloittamisajankoh-
dan määrittelyä kumottiin erehdyksessä lukioasetuksesta vuoden 2018 alusta,
eikä uuteenkaan lukiolakiin otettu perustuslain 80 §:n vaatimaa täsmennys-
tä. Luonnos vaikenee ongelmasta, vaikka on selvää, että perustelluin tulkinta
on pelkkä 18 vuoden iän täyttäminen.

Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjapäätöksen KHO:2004:99 mukaan huol-
tajien on tehtävä yhdessä uskonnon ja elämäntutkimustiedon opetusta kos-
kevat huoltajan ratkaisut. Vastoin tätä luonnos ohjeistaa olemassa olevan
tilanteen säilyttämiseen huoltajien ollessa erimieliset.

Allekirjoitus (kynästä): Matematiikan dosentti Jouni Luukkainen
puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry [www.ateistit.fi]
Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI
p. 045 2129 763; jouni.luukkainen@helsinki.fi